

Резолюція*
МІЖНАРОДНОГО ФОРУМУ СОЦІАЛЬНОЇ ДІЇ
«ЗАХИСТ ПРАВ ДІТЕЙ ПІД ЧАС ОКУПАЦІЇ ТА ЗБРОЙНИХ КОНФЛІКТІВ»
01 червня 2019 року

Донецький національний університет імені Василя Стуса за підтримки Міністерства родини, праці та соціальної політики Польщі, Польсько-українського «Форуму партнерства» при Міністерствах закордонних справ Польщі та України, Espresso.TV 01 червня 2019 року у м. Вінниця провели Міжнародний форум соціальної дії «Захист прав дітей під час окупації та збройних конфліктів» (далі – Форум).

У роботі Форуму взяли участь понад 150 осіб, а саме представники органів місцевої влади, керівництво та студентський актив Університету, представники ЗМІ, медіаорганізацій, академічної спільноти, громадських організацій та експерти з України, Білорусі, Молдови, Польщі, Литви, Румунії.

У рамках Міжнародного форуму соціальної дії «Захист прав дітей під час окупації та збройних конфліктів» учасниками було обговорено актуальні проблеми життя внутрішньопереміщених осіб та їх перебування на тимчасово окупованих територіях та у зонах збройних конфліктів, а саме:

- 1) право на освіту;
- 2) інформаційний вимір окупації та збройних конфліктів: як уберегти дітей?;
- 3) захист прав дітей на окупованих територіях: міжнародний досвід та українські реалії;
- 4) управління постконфліктними територіями: досвід для України.

Учасники Форуму акцентували увагу на актуальності захисту зазначених прав дітей для України внаслідок російської військової агресії та окупації Російською Федерацією українських територій – Криму і частини Донбасу.

Російсько-українська війна, що триває п'ятий рік поспіль на території України, має стати одним з найактуальніших векторів сучасного міжнародного дискурсу як сукупність фактів порушення державних кордонів України, цілісності її територій, вторгнення у справи прикордонного національного суверенітету та введення режимів на непідконтрольних Україні територіях, де порушуються права дітей та дорослих громадян України.

Учасниками Форуму було обговорено актуальні проблеми реалізації права на освіту дітей в умовах окупації та збройних конфліктів.

Особливу увагу приділили питанням функціонування закладів освіти, переміщених із зон збройних конфліктів, особливих можливостей та потреб таких закладів освіти у реалізації державної освітньої політики та національно-патріотичних виховних заходів, міжнародний досвід переміщення, успішні кейси, практики та

* <https://news.donnu.edu.ua/wp-content/uploads/sites/7/2019/06/Rezolyucziya-01.06.pdf>

моделі соціальної інтеграції дітей, переміщених осіб з місцевими громадами через участь у широкому спектрі ініціатив.

Учасники Форуму зазначають, що від окупації та збройних конфліктів насамперед потерпає мирне населення, а особливо – діти. Навіть за умов переміщення дітей із зон конфлікту чи окупації та набуття ними статусу внутрішньо переміщених осіб залишаються додаткові проблеми щодо забезпечення таким дітям права на отримання освіти на рівні із рештою населення країни. Забезпечення реалізації прав внутрішньо переміщених осіб на отримання освіти є вкрай важливим для розвитку дітей, підлітків, молоді та їх можливостей у майбутньому. Однакові умови доступу до освіти є важливим показником інтеграції внутрішньо переміщених осіб у приймаючі територіальні громади.

В українському законодавстві реалізація права на освіту ВПО визначена статтею 7 Закону України «Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб» таким чином: «взята на облік внутрішньо переміщена особа має право на продовження здобуття певного освітнього рівня на території інших регіонів України за рахунок коштів державного бюджету або інших джерел фінансування».

Крім того, учасники Форуму зазначають, що коло виявлених проблемних моментів стосується питань психологічних травм дітей, рівня їх адаптації до нових умов навчання. Виявлено, що конфлікти між однолітками у дітей ВПО, що навчаються у середній школі, окрім загальних причин, виникають на ґрунті підвищеної чутливості дітей-переселенців до негативу.

Проблема реалізації права на освіту ВПО не оминула і вищу школу. Зокрема неможливість отримання оригіналів документів із попереднього місця навчання, відсутність завірених копій залікових книжок, оригіналів особових справ, перерахування раніше складених навчальних дисциплін тощо.

Постають проблеми інтеграції переміщених дітей до місцевих громад та відповідно, до їх інтеграції в освітні процеси. Причому якщо отримання формальної державної освіти такими дітьми ще може бути врегульоване адміністративними засобами, то отримання неформальної та позашкільної освіти такими дітьми стикається із багатьма труднощами саме через складнощі інтеграції переміщеного населення. Важливу роль у вирішенні проблем інтеграції дітей ВПО до місцевих громад та, відтак, місцевих процесів неформальної освіти мають відігравати переміщені навчальні заклади.

Як показує приклад Донецького національного університету імені Василя Стуса, переміщені навчальні заклади можуть слугувати не лише точками тяжіння для внутрішньо переміщених осіб, а й універсальним засобом інтеграції ВПО до місцевих громад. І на цьому шляху необхідною є державна підтримка вкорінення переміщених навчальних закладів на місцях їх перебування та всіляка – на державному та місцевому рівні – підтримка заходів формальної та неформальної освіти, які проводять переміщені навчальні заклади.

Дбаючи про *забезпечення реалізації права на освіту* для внутрішньо переміщених осіб учасники Міжнародного форуму соціальної дії пропонують та рекомендують наступне:

1. Міністерству освіти і науки України відповідно до «Стратегії інтеграції внутрішньо переміщених осіб та впровадження довгострокових рішень щодо внутрішнього переміщення на період до 2020 року» створити умови для підтримки закладів вищої освіти, що переміщені з тимчасово окупованої території або з територій, на яких органи державної влади тимчасово не здійснюють свої повноваження, ініціювати розробку національної та регіональних програм підтримки переміщених університетів як освітніх центрів, центрів ідентичності локальних громад та, відтак, центрів інтеграції дітей та дорослих ВПО до місцевих громад.

2. Раді ректорів переміщених ЗВО внести пропозиції до Міністерства освіти і науки України щодо покращення діяльності закладів вищої освіти, які тимчасово переміщені із зони проведення антитерористичної операції і організувати Міжнародний Конгрес переміщених університетів, на базі якого створити міжнародне об'єднання юристів задля захисту прав переміщених інституцій та ВПО. Внести також пропозиції щодо створення на базі кількох переміщених ЗВО у співробітництві зі Фондом «Відкрита політика», який має необхідний досвід, консалтингових центрів для супроводу великих проектів всебічної підтримки реалізації права на освіту в Україні дітей, що знаходяться на окупованій території.

3. Міністерству молоді та спорту України відповідно до «Стратегії інтеграції внутрішньо переміщених осіб та впровадження довгострокових рішень щодо внутрішнього переміщення на період до 2020 року» розбудувати системи психологічної та соціальної допомоги для вирішення спільних питань приймаючих територіальних громад та внутрішньо переміщених осіб. На базі молодіжних центрів в регіонах створити центри адаптації дітей та молоді з числа ВПО. Зважаючи на великий вплив, який батьки мають на дітей, передбачити в завданнях таких центрів організацію різноманітних заходів із залученням не лише дітей, а й батьків (у форматі стаціонарних та виїзних родинних фестивалів, «мобільних громад», заходів сімейного дозвілля та спорту тощо).

4. Міністерству освіти і науки України затвердити напрацьовані національні програми громадянської освіти та виховання дітей, молоді з урахуванням нових викликів нашої країни.

5. Міністерству освіти і науки України знайти можливості продовження функціонування гарячої лінії для випускників і студентів з непідконтрольних територій, територій вздовж «лінії розмежування», створеної в межах проекту Фонду «Відкрита політика» за підтримки ЮНІСЕФ.

Що стосується *актуальних проблем інформаційно-психологічного впливу на дітей, які знаходяться в умовах окупації та збройних конфліктів* учасниками Форуму визначено наступне:

1. Для забезпечення реалізації «Стратегії інформаційної реінтеграції окремих територій на Сході України, на яких органи державної влади тимчасово не здійснюють свої повноваження, та територій, прилеглих до району проведення антитерористичної операції» та «Стратегії інформаційної реінтеграції Криму» Міністерству інформаційної політики України координацію в інформаційній сфері між органами державної влади, що беруть участь у формуванні та реалізації державної політики щодо Донецької та Луганської областей з представниками академічної спільноти (тимчасовопереміщені ЗВО), ЗМІ, громадських організацій, експертами, які працюють на підконтрольній території та мають відношення/контакти/походження з окупованих територій задля формування та реалізації інформаційної політики з урахуванням їх досвіду та розуміння особливостей цих територій.

2. Для представників академічної спільноти, аналітичних центрів та медіаорганізацій сприяти реалізації інформаційно-аналітичній діяльності Міністерства інформаційної політики України та інших органів державної влади та місцевого самоврядування, які відповідають за реалізацію інформаційної політики щодо окупованих територій.

3. Для зменшення негативного інформаційно-психологічного впливу з боку Російської Федерації та підконтрольних їй органів управління окупованими територіями; для збільшення ефективності національної інформаційної політики, у т.ч. через ЗМІ, Міністерству інформаційної політики спільно з Міністерством культури України зосередитись на збільшенні частки та якості спеціалізованого контенту для громадян України, які проживають на підконтрольній території Донецької та Луганської областей, а саме:

- продукуванні та просуванні україномовного контенту, який може бути цікавим та корисним дітям, їх батькам та молоді на окупованих територіях та територіях, що знаходяться у зоні конфлікту;

- створенні російськомовного контенту, націленого на деконструкцію російських меседжів (історичні програми, відображення реальної ситуації в РФ, демонстрація технічної переваги «Західної цивілізації», місця України в ній).

4. Для формування єдиного внутрішнього інформаційного поля щодо сприйняття дітей та молоді, які мешкають на окупованих територіях та у зонах ведення бойових дій, громадським та медіа організаціям, експертам, які працюють у сфері медіа освіти зосередитись на проведенні інформаційно-просвітницьких кампаній для журналістів та осіб, які формують інформаційний порядок денний (блогери, лідери думок тощо) з метою зменшення кількості деструктивних наративів, «штампів» тощо, які формують негативне сприйняття дітей і молоді, які мешкають на окупованих територіях та у зоні конфлікту.

5. Для системного дотримання журналістських професійних стандартів і етичних норм у висвітленні питань, пов'язаних з дітьми в різних аспектах (дитина як об'єкт зображення і дитина як суб'єкт, джерело інформації), головним правилом роботи журналіста з дітьми вважати пріоритет прав дитини. Рекомендувати журналістам не

використовувати тему і образ дітей для сенсаційного привертання уваги та як шокуючий контент; дбати про конфіденційність та право на анонімність героя чи джерела-дитини; піклуватись про фізичне і емоційне благополуччя дитини; не створювати загроз життю і здоров'ю дітей; піклуючись про наслідки журналістських матеріалів, не допускати психологічного травмування дітей через медіа, запобігати і первинній, і вторинній медіатравмі.

6. Для формування та реалізації інформаційної політики щодо окупованих територій моніторингово-аналітичному координаційного центру на базі Міністерства інформаційної політики України з розробки та реалізації державної інформаційної політики щодо Донецької та Луганської областей провести дослідження та напрацювати конкретні пропозиції для органів державної влади та місцевого самоврядування щодо схожих ситуацій та практик вирішення проблематики інформаційно-психологічного впливу на дітей та їх батьків.

7. залучити інститути громадянського суспільства до розробки та реалізації заходів вищезазначених Стратегій, запровадивши систематичні зустрічі представників органів державної влади та місцевого самоврядування, академічної та медіа спільноти, експертів та інших зацікавлених сторін з метою визначення поточної ситуації та напрацювання рекомендацій, реалізації спільних проектів задля зменшення негативних інформаційно-психологічних впливів на дітей та їх батьків, які для України представляють інтерес, як у зовнішньому, так і внутрішньому інформаційному просторі.

8. Для забезпечення виконання Доктрини інформаційної безпеки України, «Стратегії інформаційної реінтеграції окремих територій на Сході України, на яких органи державної влади тимчасово не здійснюють свої повноваження, та територій, прилеглих до району проведення антитерористичної операції» та «Стратегії інформаційної реінтеграції Криму» відповідальним за реалізацію інформаційної політики державним органам влади та місцевого самоврядування, академічній спільноті, ЗМІ, інститутам громадянського суспільства та іншим зацікавленим сторонам сприяти підтримці тем окупації та військової агресії з боку Російської Федерації, ситуації в зоні ведення бойових дій та на окупованому Кримському півострові в інформаційному та медійному просторах задля підтримки інтересу з боку внутрішньої та зовнішньої громадськості.

Учасники Форуму декларують свою готовність до активної і системної співпраці щодо зменшення негативних інформаційно-психологічних впливів та подальшої інформаційної реінтеграції дітей та їх батьків на окупованих територіях та зоні конфлікту.

Закликаємо всі зацікавлені сторони (органи державної влади та місцевого самоврядування, громадські та медіа організації, академічну і медіа спільноту тощо) до конструктивного діалогу, формування єдиного інформаційного простору, забезпечення доступу дітям та їх батькам до правдивої, неупередженої інформації щодо ситуації та можливості в Україні.

Задля підвищення ефективності *захисту прав дітей на окупованих територіях* учасники Форуму рекомендують наступне:

1. Міністерству з питань тимчасово окупованих територій та внутрішньо переміщених осіб України, Уповноваженому Президента з прав дитини та Уповноваженому Верховної Ради України з прав людини підготувати дієву програму з конкретно визначеними шляхами та гарантіями щодо захисту прав дітей на окупованих територіях.

2. Забезпечити формування єдиного обліку статистичних даних щодо порушення прав дітей під час збройних конфліктів, залучивши до цього представників відповідних міністерств, громадських організацій та Спеціальної моніторингової місії ОБСЄ.

3. З урахуванням міжнародного досвіду скоординувати зусилля органів державної влади, місцевого самоврядування, міжнародних неурядових організацій та громадських організацій на виробленні форм, засобів та способів захисту прав дітей під час збройних конфліктів.

4. Посилити контроль у сфері забезпечення та захисту прав дітей під час збройних конфліктів шляхом удосконалення форм та порядку його здійснення.

5. Залучити громадянське суспільство, державні та недержавні інституції до розширення сфери соціальної відповідальності у сфері забезпечення та захисту прав дітей під час збройних конфліктів.

З метою підвищення ефективності управлінських рішень та дій, які необхідно буде невідкладно здійснювати після завершення конфлікту, для налагодження майбутнього процесу *управління постконфліктними територіями* пропонується наступне:

1. Міністерству з питань тимчасово окупованих територій та внутрішньо переміщених осіб для визначення першочергових дій на тимчасово окупованих територіях після їх звільнення від окупації доручити галузевим міністервам за напрямками розробити програму аудиту постконфліктної території, яка включатиме аналіз та оцінку демографічних, соціальних, економічних, освітніх та інших умов, які існуватимуть на постконфліктній території після завершення окупації для розробки програм розвитку такої території, спираючись на існуючий контекст умов завершення конфлікту;

2. Сприяти репатріації закладів освіти, в тому числі через підтримку ЗВО в «еміграції» для їх подальшої життєдіяльності та ефективної роботи, а по завершенню конфлікту – підтримку з державного та місцевих бюджетів на відновлення роботи таких ЗВО на постконфліктних територіях;

3. Визначити роль вчителів, педагогів та адміністрацій закладів освіти у розпалюванні конфліктної ситуації на Сході України (в тому числі шляхом

соціологічних досліджень) та розглянути доцільність і можливість надання правового визначення такої діяльності освітянина;

4. Міністерству освіти та науки – розробити методичні рекомендації для формування специфічних освітніх програм, спрямованих на подолання наслідків травматизації, також комбінацію національно-патріотичних та примирювальних наративів, а ЗВО – розробити такі специфічні освітні програми; звернути особливу увагу на використання української мови та викладання історичних наук (особливо новітньої історії), враховуючи світовий досвід обмеження викладання історії на постконфліктних територіях;

5. Скоординувати зусилля органів державної влади, органів місцевого самоврядування та проектів міжнародної технічної допомоги у розробленні довготривалих проектів, спрямованих на відновлення соціальних послуг та інфраструктури (в тому числі, освітньої та молодіжної) на постконфліктних територіях. Такі програми мають враховувати локальний контекст, а не копіювати стандартні моделі управління постконфліктними територіями, запропоновані міжнародною практикою;

6. Місцевим органам державної влади та органам місцевого самоврядування у співпраці із галузевими інститутами громадянського суспільства невідкладно після завершення конфлікту здійснити аналіз ринку праці, в тому числі із фокусом на робочі місця для молоді та започаткування малого та середнього бізнесу для задоволення індивідуальних потреб населення у постконфліктному зростанні, запобігання стагнації постконфліктної території та подальшого сталого розвитку такої території;

7. Громадянському суспільству та закладам вищої освіти – забезпечити створення та/або здійснення якісної аналітичної роботи, яка сприятиме адаптації на постконфліктній території специфічних програм, які враховуватимуть місцевий контекст.

*Організатори та учасники Міжнародного форуму соціальної дії «Захист прав дітей під час окупації та збройних конфліктів»
01 червня 2019 р.
м. Вінниця*

Резолюція Міжнародного форуму соціальної дії «Захист прав дітей під час окупації та збройних конфліктів» буде надіслана:

- Президенту України
- Прем'єр-міністру України
- Міністерству освіти і науки України
- Міністерству соціальної політики України

- Міністерству молоді та спорту України
- Міністерству інформаційної політики України
- Міністерству культури України
- Міністерству з питань тимчасово окупованих територій та внутрішньо переміщених осіб України
- Уповноваженому Президента України з прав дитини
- Уповноваженому Верховної Ради України з прав людини
- UNICEF Україна
- Спеціальній моніторинговій місії ОБСЄ в Україні (OSCE)
- Коаліції «Права дитини в Україні» (18 українських та міжнародних організацій)
- Раді ректорів переміщених ЗВО
- Київський національний університет імені Тараса Шевченка
- Донецький юридичний інститут МВС України
- Educational Cluster in Ukraine
- Child Protection Cluster in Ukraine
- United Nations High Commissioner for Refugees
- United Nations Human Rights Monitoring Mission in Ukraine